

1982 DEC

MAGYAR NEMZET 5

244

Városismeret

Régi ismerős keresett meg a minap, ugyan nézem már meg, van-e értéke az egykori gyári fényképnek (az alsó sorban balról a második ő maga, mögötte öregapja áll), a kissé szakadt röplapnak s a múlt néhány más apróságának, melyet felfedezett egy fiók mélyén.

Sárgult lapokon mozaikok egy munkáscsalád életéből. Ezernyi sors, ezernyi hasonló emléken. Mögöttük felrajzolódik a möhön növekvő ipari központ, a proletár Budapest, amely oly igen különbözött a szépséges fővárostól, mint ha nem is annak része, létfontosságú eleme lett volna.

Nehéz megmondanunk, mikor szerveződött mozgalommá a múlt megismerésére vágyó igyekezet, noha számok jelzik a budapesti helytörténeti, honismereti konferenciákat s velük az eltelt éveket. A krónikások már a második tíz esztendőt jegyzik, valójában mégis az utóbbi időben emelkedett a *közművelődés rangjára ez a korábban elsősorban helyi jellegű tevékenység, és vált néhány ember hobbiából sokak szenvedéllyel űzött kedvtelésévé.*

Névváltozás is jelzi a belső, tartalmi gazdagodást. Harmadik honismereti konferenciáját alig néhány hete rendezte meg a budapesti mozgalom, mely elhagyva az 1971-es első és 1976-os második tanácskozásán viselt helytörténeti elnevezést, utalt arra a fejlődésre, amelynek alapvető jellemzője a folyamatosság és a megnövekedett társadalmi támogatás.

Új területeket hódított meg, új rétegekhez jutott el a mozgalom. A munkásság bekapcsolódásával megkezdődött az üzem- és gyártörténeti kutatás, mely nélkül aligha lehet hitelesen megírni Budapest közeli és régebbi múltjának történetét.

A mozgalom szép változásait azonban nemcsak az eredmények, hanem — és ez legalább olyan fontos — napjaink eseményei éppúgy meghatározzák. Történelme folyamán talán sohasem változott olyan gyorsan Budapest városképe, mint korunkban, amikor a nagyszabású építkezések következtében új lakónegyedek nőnek ki néhány nap alatt a földből a régiék helyén. Öreg házak, utcasorok tűnnek el a városból, s velük együtt elvész a hangulatuk is. Talán nem véletlen, hogy az újnak örvendező emberekben *mind erősebb a hagyományos, régi városkép megőrzésének óhaja.*

Szót emelnek nemcsak egy-egy — valljuk be, olykor meggondolatlanul — bontásra ítélt épület megmentéséért, hanem kapukért, szépívű lámpákért, nemesen megmunkált vasrácsokért, az utca és a térbútorzat megannyi eleméért, hiszen azok is a vá-

rosképhez tartoznak. Budapest lakói igazán most kezdik otthonuknak érezni a várost, fölfedezték környezetükben az emlékeket hordozó szépséget és helytörténeti ismereteiket kamatoztatva (a honismereti mozgalom is ebből nőtt ki), tenni is akarnak érte valamit.

Közügyggyé vált a lakóház és közvetlen környezete. *Közgondolkodásunk előterébe kerültek a városismereti kérdések.* Megoldásukban pedig sokat segíthet a honismereti mozgalom, ha klubjaiban a helytörténeteszek mellett otthont ad a várospolitikával foglalkozóknak. Megteheti ezt annál inkább, mivel a mozgalom múltkutatása nem önmagáért való és nem merül ki a tárgyak gyűjtésében, hanem a jelen jobb, teljesebb megismerésére irányul. *Széleskörűen megalapozott várospolitika pedig nem képzelhető el a város múltjának, hagyományainak ismerete nélkül.*

Budapest történetének nagy egyéniségei mindig is e kettős követelmény szerint dolgoztak, jóllehet honismeret és várospolitika nem voltak olyan általános és közismert fogalmak, mint manapság. Mennyivel inkább így van ez napjainkban, amikor az élet minden területén — legyen bár szó a gazdaságról, a közigazgatásról vagy intézményrendszerünk egészéről — az új és korszerű, ugyanakkor az itthoni talajban gyökerező megoldásokat keressük. Mennyivel inkább így van, amikor készülő döntéseinket a legszélesebb nyilvánosság kíséri, megnövelve, megsokszorozva a felelősségünket.

Mindez nemcsak megengedi, hanem egyenesen megköveteli a honismereti, hely- és várostörténeti kutatásokat, eredményeik felhasználását a várospolitikai munkában. Gazdaságunk jelenlegi állapotában alig vitatható, milyen értéket képviselnek a tanácsrendszer, a gazdasági szerkezet, a termelés és a művelődéspolitikai korszakainak tanulságai.

S ezzel voltaképp eljutottunk a honismeret legfiatalabb ágazatához, a tegnapi, a közelmúlt történetének tanulmányozásához. Furcsa ellentmondás jellemezte szinte a legutóbbi időkig a mozgalmat; művelői nem — vagy alig — tekintették történelemnek az elmúlt négy évtizedet, holott ez volt az az idő, amikor oly nagyot fordult a história kereke, mint korábban soha. Az oldódás jelei csak mostanában mutatkoznak s ebben — úgy lehet — közrejátszanak a népfront nemrégén megalakult körzeti bizottságai is. Az új szervezetek fontos műhelyei lehetnek ennek a munkának, valóra váltva a költő felhívását: „A múltat tiszteld a jelenben s tartsd a jövőnek!”

Sárvári Márta